

TABAK EN ZWARTE HANDEL 1940-1945

door Ferrie Kompier

Al zeer snel na de bevrijding kwam er in 1945 een boekje uit over de 'zwarte handel' in de oorlogsjaren, waarin de schrijver (1) op bijna elke bladzijde fel fulmineerde tegen de opdrijving van de prijzen op voedselgebied door lieden die meer aandacht hadden voor hun eigen portemonnee dan mededogen toonden voor hun medemens.

Hoewel de inhoud van zijn geschrift voor het grootste deel gewijd is aan het dagelijkse voedsel heeft hij toch her en der door de oorlogsjaren heen aantekeningen gemaakt aangaande de prijzen van tabak en tabaksbonnen, sigaren en sigaretten, en zelfs lucifers, zoals hij die op straat noteerde. Hierbij moeten we er wel rekening mee houden, dat de prijzen al snel ver uitgingen boven de officiële handelsprijzen. Een pakje rooktabak/mixture bij voorbeeld deed in 1942 in de zwarte handel al gauw f 3,- tot f 4,-, terwijl dat officieel f 0,20 - f 0,39 hoorde te zijn (2).

De volgende tabellen laten een en ander daarvan zien.

Den Haag

april 1942

Artikel	Eenheid	Zwarte markt	Prijs officiële handel
shag	50 gram	f 3,00 - f 4,00	van ca. f 0,20 af
idem (Belgisch)	50 gram	f 3,00 *)	-
sigaretten	20 st.	f 2,00 - f 2,75	van ca. f 0,30 af
sigaren (oud 5ct)	p. st.	f 0,80	-
idem (oud 12 ct)	p. st.	f 1,40	-
rooktabak	50 gram	f 3,00	van ca. f 0,20 af
mixture	50 gram	f 4,00	van ca. f 0,39 af

Den Haag

april 1942

begin juni 1942

Artikel	Eenheid	Zwarte markt	Zwarte markt
shag	50 gram	f 3,00 - f 4,00	f 3,00 - f 4,50
idem (Belgisch)	50 gram	f 2,00 - f 2,75 *)	f 2,50 - f 3,25
sigaretten	20 st.	f 2,00 - f 2,75	f 2,00 - f 2,75
sigaren (oud 5 ct)	p. st.	f 0,80	f 0,80
idem (nieuw 10 ct)	p. st.	-	f 0,35 - f 0,40
rooktabak, baai	50 gram	f 3,00	f 3,00 - f 3,50
idem, mixture	50 gram	f 4,00	-

*) Het verschil tussen beide opgaven van Belgische shag in dezelfde maand is waarschijnlijk te wijten aan een drukfout. Belgische shag is altijd wat goedkoper verhandeld dan Hollandse.

Den Haag		begin juni 1942	augustus 1942
Artikel	Eenheid	Zwarte markt	Zwarte markt
shag	50 gram	f 3,00 - f 4,50	f 4,00 - f 5,00
idem (Belgisch)	50 gram	f 2,50 - f 3,25	f 2,75 - f 3,75
sigaretten	20 st.	f 2,00 - f 2,75	f 2,50 - f 3,00
sigaren (oud 5 ct)	p. st.	f 0,80	
idem (nieuw 10 ct)	p. st.	f 0,35 - f 0,40	
rooktabak, baai	50 gram	f 3,00	f 3,50 **)

***) Bijna niet meer verkrijgbaar

Den Haag		oktober 1942	december 1942
Artikel	Eenheid	Zwarte markt	Zwarte markt
shag	50 gram	f 4,00 - f 4,50	f 6,00
idem (Belgisch)	50 gram	f 4,00	f 5,00
lbis shag vooroorlogs	50 gram	-	f 7,50
sigaretten	20 st.	f 2,75 - f 3,25	f 4,00 - f 5,00
sigaren nw. met papier	p. st.	-	f 0,60
idem zonder papier	p. st.	-	f 1,25
idem (oud 10 ct)	p. st.	-	f 1,60

Zwarte handel onder zwaren druk

De razzia's van de laatste paar dagen hebben er bij de zwarte handelaren toch blijkbaar den schrik in gebracht. De zware vrijheidsstraffen van den economischen politierechter zullen daar stellig invloed op gehad hebben. Reeds op den eersten razzia-dag verminderde het aanbod en stegen de prijzen: sigaretten 0.33 ct. (0.25), shag f 2.— (1.50), boter f 14.— (13.—), blikvisch f 3.50 (3.—). Vandaag leken de Tweede Laurierdwarsstraat en Hazenstraat, waar thans de politie permanent patrouilleert en waar ieder, die er zich doelloos ophoudt verdreven wordt, uitgestorven.

Het Parool 27 oktober 1945

Den Haag/Rotterdam

januari 1943

februari 1943

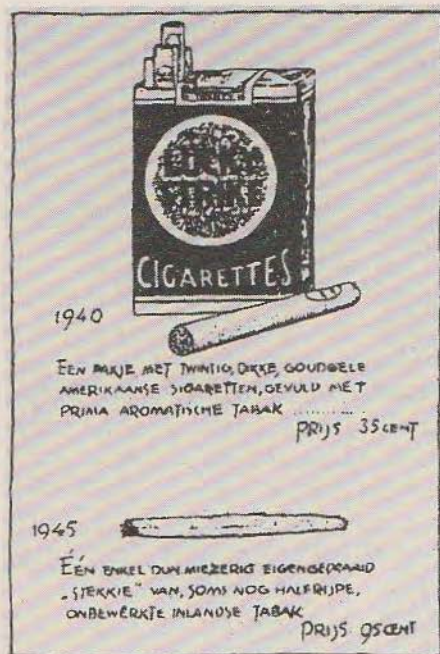
Artikel	Eenheid	Zwarte markt	Zwarte markt
shag	50 gram	f 6,00 - f 7,50	f 7,50
idem (Belgisch)	50 gram	f 5,00 - f 6,00	f 4,00 - f 6,00
sigaretten	20 st.	f 4,50	f 4,50
sigaren nw. met papier	p. st.	-	-
idem zonder papier	p. st.	-	-
idem (oud 10 ct)	p. st.	-	-
rooktabak, baai	50 gram	-	f 6,00 - f 6,50

Den Haag/Rotterdam

maart 1943

april 1943

Artikel	Eenheid	Zwarte markt	Zwarte markt
shag	50 gram	f 9,00	f 9,00 - f 10,00
idem (Belgisch)	50 gram	f 7,00	f 7,50
sigaretten	20 st.	f 4,50 - f 5,00	f 4,50 - f 5,00
sigaren nw. met papier	p. st.	-	f 0,50 - f 0,60
idem zonder papier	p. st.	-	f 1,00 - f 1,25
idem oude kwaliteit	p. st.	-	f 1,50 - f 2,50
rooktabak, baai	50 gram	-	f 7,00
idem inlands amateur	50 gram	f 4,50	

De schaarste in beeld

Sigaar met papieren dekblad

De volgende tabel geeft een beeld van het prijsverloop voor de rookartikelen op de zwarte markt van april 1942 tot april 1943.

Het in de laatste kolom vermelde stijgingspercentage heeft betrekking op de gemiddelde noteringen.

Den Haag/Rotterdam		april 1942	april 1943	
Artikel	Eenheid	Zwarte markt	Zwarte markt	%
shag	50 gram	f 3,00 - f 4,00	f 9,00 - f 10,00	+ 171
idem (Belgisch)	50 gram	f 2,00 - f 2,75	f 7,50	+ 216
sigaretten	20 st.	f 2,00 - f 2,75	f 4,50 - f 5,00	+ 100
sigaren oude kwaliteit	p. st.	f 0,80	f 1,50 - f 2,50	+ 150
rooktabak	50 gram	f 3,00	f 7,00 maart '43	+ 133

Behalve de rookartikelen zelf waren ook de *tabaksbonnen* en *dito -kaarten* onderhevig aan het zwartemarktmechanisme.

Tabaksbon	eenheid	juli '42	sept. '42	okt. '42	nov. '42	dec. '42
	2 rantsoen, 40 st.	f 2,00 - f 2,75	f 2,00 - f 2,75	f 2,50 - f 3,00	f 3,00 - f 4,00	
Tabaksk kaart	16 weken		f 20,00 - f 35,00			
Tabaksbon	eenheid				nov. '42	dec. '42
	1 rantsoen, 20 st.				f 1,50 - f 2,00	f 2,50 - f 2,75
Tabaksk kaart	16 weken					f 30,00 - f 32,50
Tabaksbon	eenheid	jan. '43	febr. '43	mrt. '43	april '43	
	1 rantsoen, 20 st.	f 2,75 - f 3,00	f 2,75 - f 3,00	f 2,75 - f 3,75	f 3,00 - f 3,50	
Tabaksk kaart	16 weken				f 30,00 - f 40,00	

Op 12 november 1944 werd één tabaksbon op de Zeedijk in Amsterdam niet te koop aangeboden maar gevraagd door iemand die er f 7,00 voor overhad. Een week later bood dezelfde man er al f 12,00 voor...

Had de schrijver tot eind 1943 nog een redelijk overzicht van de prijzen om vergelijkingen te kunnen maken, vanaf het jaar 1944 ging dat niet meer omdat de prijzen alleen nog maar per dag te noteren waren en de eenheid en vastheid voor elk artikel vrijwel zoek was. Veel hing ook af van de plaats en/of de straathoek waar gehandeld werd.

Wat nu volgt zijn de krenten uit de pap van aantekeningen op tabaksgebied.

- 13 mrt. 1944 f 4,- tot f 6,- per stuk voor één vóóroorlogsche sigaar die vóór 10 Mei 1940 f 0,06 tot f 0,08 gekost had.
- 13 mrt. 1944 f 12,- twaalf gulden, voor één Huifkar-sigaar van f 0,60. De man, die deze sigaren bij kwantums aan een tweetal Duitschers leverde, was lid der N.S.B. geworden om te gemakkelijker zijne "relaties" te kunnen bewerken. Eenmaal behorende tot het leger der Amsterdamsche steuntrekkers, woonde hij sinds 1942 aan de Zuider-Amstellaan in een riant flatwoning, die hij buitengewoon comfortabel middels Pander had doen inrichten. Deze nieuwe richard was ook op dien Dollen Dinsdag 5 September 1944, door de geruchtenkoorts bevangen en had in allerijl met zijn maintainée de vlucht genomen naar het lieflijke Brabantsche dorpje Waspik "om uit het voetengetrap te zijn", zooals hij later met zeker aplomb vertelde...
- 12 juni 1944 tabak f 7,- per 50 Gram. Belgische shag f 8,50 per 40 Gram.
- 23 nov. 1944 1 pakje gegomd sigarettenpapier f 2,50 (Leidsche Bosje)
1 idem , ongegomd f 0,80
1 pak lucifers f 4,50
- 2 dec. 1944 een mapje lucifers f 0,25 (vroeger gratis reclame bij 5 sigaren)
- 31 dec. 1944 In het Chineesch restaurant "Kong Hing", Binnen Bantammerstraat, kon men bonloos een kleine portie Nassi Goreng bekomen ad f 4,60; een portie konijn met patatte frite ad f 13,85 plus fooi; een pakje "Consi" sigaretten van 20 stuks werd gepresenteerd voor f 40,-.
- 3 jan. 1945 1 pak lucifers (10 doosjes) f 6,50
1 pakje gegomd sigarettenpapier f 6,50
- 10 jan. 1945 vier lucifers f 0,10 (Hazenstraat)
- 20 jan. 1945 1 pak lucifers (10 doosjes) f 13,50 (Hazenstraat)
1 pakje inlandsche tabak (40 gram) f 13,50
- 24 jan. 1945 1 pakje "Consi" sigaretten werd voor f 55,- en f 60,- verkwanseld, doch een week later reeds voor f 70,- de 20 stuks....
- 2 febr. 1945 1 doosje lucifers f 0,50
1 pond tabak f 125,- (inlandsche)
1 pond Virginia f 500,-
- 27 febr. 1945 1 pond tabak f 200,- (inlandsche)
1 Consi sigaret f 3,50.

- 15 mrt. 1945 1 doosje lucifers f 1,50
 28 apr. 1945 werd voor een pak lucifers nog f 16,- gevraagd;
 voor 1 pakje "Consi"-sigaretten f 75,- tot f 80,-.
 5 mei 1945 den dag der capitulatie 1 sigaret f 4,-.

De aantekeningen van de schrijver hielden hierna nog niet helemaal op:

- 4 juni 1945 Voor een ½ ons Belgische tabak werd f 12,50 betaald en voor 1 Amerikaanse sigaret f 1,75.
 6 juli 1945 ½ ons tabak (eigen teelt) f 6,-.
 24 juli 1945 nog f 1,75 voor een Engelse sigaret; f 11,50 voor een ½ ons.

Na de bevrijding kwam de geldzuivering. Dat daarmee nog niet meteen alles in goede banen terechtkwam, laat een gedeelte uit het nu volgend stukje in "De Volkskrant" van 14 september 1945 zien:

INFLATIE-KOLDER

- Met plezier zit net Nederland - werkend Nederland - naar de spartelingen te kijken van den zwarten handel. Minister Liefstinck is als een waar magister het schaakspel begonnen. De opening was raak. Hij is de situatie meester. In het tegenkamp, op de Nieuwmarkt en in de Jordaan heerscht te Amsterdam de inflatie-kolder. Was er van morgen nog een en ander "te geef" voor prijzen, zwarter dan ooit, tegen den avond kon men nog slechts asperientjes koopen voor tien cent per stuk.

De markt opende - **en deze prijzen zijn op Donderdag 13 September 1945 historisch** - flauw met sigaretten à vier gulden per stuk opklimmend tot zes gulden per stuk en buiten de stad zelfs tot tien gulden. Boter "deed" tachtig tot honderd gulden per pond. Suiker 90 gulden, Belgische shag ging spotgoedkoop weg voor één gulden (zink) per half ons. Een plak chocolade bracht vijf en twintig gulden op. De meest absurde transacties kwamen tot stand. 1400 doosjes Belgische dames-sigaretten, die Maandag nog f 9,- per doosje kostten en Woensdag f 20,-, zijn gistermiddag voor zeventig mille van de hand gedaan. De "meneeren" hebben het intusschen bij de bankfilialen niet zoo gemakkelijk. Iemand, die vandaag op een bank even een rekening van anderhalve ton kwam openen, wist geen enkele referentie op te brengen en kon met zijn volle koffertje weer naar huis. Een ander, die al schichtig had zitten wachten, maakte dat hij wegkwam, toen de directeur hem meedeelde, dat het nu zijn beurt was. -

NOTEN

- 1 Delft A.J. A.C. van; Uit de bezettingstijd 1940-1945, Zwarte handel. Uitgevers-Maatschappij Holland - Amsterdam, 1945.
 2 Afbeeldingen uit de collectie van Fred Tymstra